
Anne Vegter en Geertjan de Vugt

Kunstvrijhavens

Hoe je het ook wendt of keert, Brexit is *seriously no fun*. Ook niet voor de kunsten. Ofschoon er reeds mooie werken over zijn verschenen, zoals Julian Barnes' meest recente boek *The man in the red coat*. Afgelopen zomer werden verontrustende plannen van de Britse regering onthuld. Verontrustend? Jazeker. Als eind januari de banden met het continent worden doorgesneden en de grenscontroles midden in de Ierse Zee zijn ingevoerd, gaan de Britten niet minder dan tien zogenaemde *free ports* oprichten. *Mag sein*, kun je dan denken, maar wat heeft dat met de kunstmarkt te maken? En wat zijn deze *free ports* of *free trade zones* eigenlijk?

De Nederlandse vertaling suggereert een utopie: *free ports* zijn vrijhavens. Klinkt goed. Maar vrijhavens voor wie? Als je weet dat in deze zones de normale belastingregelingen niet gelden – landen kunnen bepalen dat in de door hen ingestelde vrijhavens bijvoorbeeld geen invoerrechten hoeven te worden betaald – kun je het wel raden: denk maar niet dat iedereen hier welkom is, het is geen economische variant van vrijstaat Amsterdam. Nee, deze juridische schemerzones die vaak in de buurt van vliegvelden of havens liggen, zijn vrijhavens voor de *ultra rich*. En waar kicken die op? Inderdaad: kunst, hun favoriete speeltje.

Lobby van Le Freeport, Luxemburg.
Fotografie: CDCL

Het ware gezicht van de kunstmarkt

Aan de buitenkant zie je niets. Het zijn grauwe gebouwen zo non-descript dat zelfs lelijk een te beperkte kwalificatie is. Maar wie binnentreedt moet zich haast als een Dagobert Duck in zijn pakhuis voelen. Er worden kapitalen verzameld, en niet alleen aan kunst. Hoewel, er zijn inmiddels *free ports* die alleen voor de opslag van kunst zijn opgericht. Want hey, kunst verzamelen moet wel leuk blijven. Daar past geen aanslag in een blauwe enveloppe bij. De beroemdste onder deze pakhuizen is waarschijnlijk die in Genève. Daarvan wordt beweerd dat er duizenden Picasso's zouden huizen – duizenden Picasso's, breng ze in een keer op de markt en de waarde dondert plotsklaps in elkaar. Maar goed, er is dusdanig veel kunst opgeslagen dat men er een van 's werelds grootste musea mee zou kunnen oprichten. Of, zoals een fiscalist het eens formuleerde: 'Ik betwijfel of je een vel papier hebt dat groot genoeg is om alle nullen op te schrijven.' De financiële waarde van al die werken is groot, maar hoe groot, tja, dat kan niemand zeggen. Zoals ook bij het pakhuis van Dagobert blijven hier de deuren gesloten. Het is zo ondoorzichtig als het maar zijn kan.

Goed, Picasso heeft misschien genoeg geproduceerd om één zo'n pakhuis te vullen. Ondertussen schieten dit soort vreemde pakhuizen als paddenstoelen uit de grond. Er is haast geen land zonder *free port*. Intussen reizen de kunstwerken zelf van de ene taxfree zone naar de andere, haast buiten iedere vorm van controle. Het is een *investment vehicle*. Kunst die het daglicht nooit meer ziet. Dit is het ware gezicht van de kunstmarkt. Wie denkt dat de grote galeries in Berlijn, New York, Miami, Londen of Zürich de brandpunten van de kunstmarkten vormen, is abuis. En de grote beurzen als Art Basel en biënnales als die van Venetië geven ons weliswaar een glimp van wat er gemaakt wordt, uiteindelijk is het voorbestemd voor het pakhuis ergens in de marge van een luchthaven.

Anne Vegter
is voorzitter van de Akademie van Kunsten en voormalig Dichter des Vaderlands. Zij publiceerde dichtbundels, prozawerken en theaterstukken

Geertjan de Vugt
is coördinator Wetenschap & Kunst bij de KNAW

Welkom in de vrijhaven

Kunst wordt, in de termen van Hito Steyerl, *Duty Free Art*. Alhoewel, zij voegt direct toe dat het slechts om taxfree kunst gaat. Niet om kunst die zich gevrijwaard weet van enige vorm van verplichting, lees: engagement. Je kunt je in je werk zo veel opwinden over een slecht klimaatbeleid, een slecht migratiebeleid, neo-liberalisme, homines sacri, genderfluiditeit, de medische wereld, sociale ongelijkheid, diversiteit, Brexit, je collega's, de kunstkritiek – ja, over wat niet eigenlijk? – als je maar wil, het heeft allemaal weinig zin als het daarna direct en veilig in de donkere omgeving van de *duty free* vrijhaven wordt opgeborgen. Een sociale functie?

Kunst voor een vrijhaven. Je stelde je er iets anders bij voor. De maker vast ook. En wat voelen de werken zelf? In hun kist zijn ze overgeleverd aan hun rustend lot. De luxaflex is down. De deuren op slot en ergens hangt de vaagzachte geur van zeep (schijnbaar een lucratief goedje). In kisten de portretten van Picasso's Dora, een Rothko, wellicht een Klimt, een Renoir, een Van Gogh, een El Greco en *why not*, een twijfelachtige Da Vinci. Vanonder een andere deur kruipt de muffere lucht van sjiek Perzisch tapijt, ook opgeslagen. Pecunia non olet? Welkom in de vrijhaven, het nieuwe kunstgevang. •